

Метод оцінювання ефективності функціонування системи економічного забезпечення заходів будівництва Збройних Сил України

Method of evaluating the effectiveness of the system of economic support for construction activities of the Armed Forces of Ukraine

Олег Семененко^A

Corresponding author: д. військ. н., професор, начальник відділу, e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0001-6477-3414

Петро Онофрійчук^A

к.економ.н., старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу, e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0003-2203-5282

Марина Абрамова^A

к.економ.н., старший дослідник, старший науковий співробітник, e-mail: Elaira3@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7644-9988

Поліна Толлок^B

к.економ.н., начальник кафедри оборонного менеджменту, e-mail: tolok100@meta.ua, ORCID: 0000-0002-2481-8152

Алевтина Гетьман^C

науковий співробітник, e-mail: getman2017@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6397-7412

Володимир Мусієнко^C

старший науковий співробітник, e-mail: volodymyr.musienko@viti.edu.ua, ORCID: 0000 0002 4909 6045

Oleh Semenenko^A

Corresponding author: Dr of military Sciences, Professor, Head of Department, e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0001-6477-3414

Petro Onofriichuk^A

Candidate of Economic Sciences, Senior Researcher, Senior Researcher of the Department, e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0003-2203-5282

MarynaAbramova^A

Candidate of Economic Sciences, Senior Researcher, Senior Research Fellow, e-mail: Elaira3@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7644-9988

PolinaTolok^B

Candidate of Economic Sciences, Senior Research Fellow, Head of the Department of Defense Management, e-mail: tolok100@meta.ua, ORCID: 0000-0002-2481-8152

Alevtyna Hetman^C

researcher, getman2017@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6397-7412

Volodimir Musienko^C

Senior Researcher, e-mail: volodymyr.musienko@viti.edu.ua, ORCID: 0000 0002 4909 6045

^A Центральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України, м. Київ, Україна

^B Національний університет оборони України, м. Київ, Україна

^C Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут, м. Київ, Україна

^A Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine, Kyiv, Ukraine

^B National Defence University of Ukraine, Kyiv, Ukraine

^C Military Institute of Telecommunications and Informatization named after Heroes of Kruty, Kyiv, Ukraine

Received: June 12, 2024 | Revised: June 24, 2024 | Accepted: June 30, 2024

DOI: 10.33445/sds.2024.14.3.11

Мета роботи: полягає у висвітленні одного зі шляхів до оцінювання ефективності функціонування системи економічного забезпечення заходів будівництва Збройних Сил України.

Метод дослідження: аналізу; синтезу; порівняння; формалізації та оцінювання матеріалу; абстрагування та кон'юнктурного аналізу (мислення).

Результати дослідження: висвітлена система показників оцінювання ефективності функціонування системи економічного забезпечення будівництва Збройних Сил України (СЕЗБ ЗС України) та порядок формування її загальної оцінки ефективності; визначені критерії, за якими оцінюється ефективність виконання того чи іншого заходу; запропоновано метод оцінювання ефективності функціонування СЕЗБ ЗС України.

Теоретична цінність дослідження: полягає у донесенні до читачів процесу оцінювання ефективності діяльності СЕЗБ ЗС України як основного джерела мінімізації бюджетних витрат.

Тип статті: теоретичний, описовий, практичний, методичний.

Ключові слова: Збройні Сили, будівництво, ефективність, заходи, забезпечення, економіка, ресурси.

Purpose: is to highlight one of the ways to assess the effectiveness of the system of economic support for the construction of the Armed Forces of Ukraine.

Method: analysis; synthesis; comparison; formalization and evaluation of the material; abstraction and conjunctural analysis (thinking).

Findings: The article highlights the system of indicators for assessing the efficiency of the functioning of the system of economic support for construction of the Armed Forces of Ukraine (SESCF of the Armed Forces of Ukraine) and the procedure for forming its overall efficiency assessment; defines the criteria by which the efficiency of a particular measure is assessed; proposes a method for assessing the efficiency of the SESC of the Armed Forces of Ukraine.

Theoretical implications: is to inform the readers about the process of assessing the effectiveness of the Armed Forces of Ukraine's SESB as the main source of minimising budget expenditures.

Paper type: theoretical, descriptive, practical, methodical.

Key words: Armed Forces, construction, efficiency, measures, support, economy, resources.

Вступ

Питання оцінювання ефективності системи економічного забезпечення будівництва (СЕЗБ) ЗС України є актуальним з кількох важливих причин, а саме:

по-перше, налагоджена система економічного забезпечення надає ЗС необхідні ресурси для ефективного виконання покладених на них завдань, що включає фінансування обладнання, навчання особового складу, розвитку інфраструктури та інших основних потреб. Оцінюючи ефективність системи економічного забезпечення, особи, які приймають рішення, можуть виявити будь-які прогалини або неефективність у розподілі ресурсів і внести необхідні корективи, щоб забезпечити належне оснащення та підготовку ЗС;

по-друге, оцінка системи економічного забезпечення допомагає забезпечити прозорість і підзвітність у використанні державних коштів шляхом регулярного контролінгу того, як розподіляються та витрачаються ресурси, уряд може продемонструвати громадськості, що гроші платників податків використовуються ефективно для підтримки ЗС.

Сьогодні в умовах війни оцінювання ефективності функціонування СЕЗБ ЗС України та пошук шляхів її підвищення є актуальним, бо нині це безпосередньо впливає на здатність країни захищати себе у триваючому російсько-українському конфлікті [1–3]. Конфлікт, що триває на території України, підкреслює критичну потребу в сильній і добре оснащеній армії, а економічна підтримка відіграє вирішальну роль у розвитку та модернізації ЗС, надаючи необхідні ресурси для підготовки, обладнання та інфраструктури. Інвестиції в армію не тільки зміцнюють національну безпеку, але й сприяють загальному розвитку країни, однак важливо забезпечити ефективний і прозорий розподіл економічної підтримки ЗС. Корупція та нераціональне використання коштів можуть підірвати намічені цілі зміцнення ЗС, тому необхідні належні механізми нагляду та підзвітності, щоб запобігти нецільовому використанню ресурсів і забезпечити ефективне використання виділених коштів.

Теоретичні основи дослідження

Для оцінювання ефективності СЕЗБ ЗС України використовують багатоаспектні підходи [1–6], що включають використання різних методів. Перш за все, достатність фінансування разом із ефективністю його використання становлять критичний аспект процесу оцінювання, визнаючи, що фінансові ресурси мають бути не лише достатніми, але й ефективно використаними для сприяння вдосконаленню військового потенціалу. Крім того, оцінка поширювалася на вимірювання рівня спроможності, підкреслюючи необхідність розширення оперативних можливостей ЗС шляхом стратегічного фінансового планування та розподілу ресурсів. Ця комплексна оцінка також враховувала поточні спроможності ЗС України, інтегруючи спеціальну процедуру планування розвитку спроможностей, що передбачала розрахунок необхідних фінансових ресурсів для досягнення бажаного зростання, завдяки чому система економічного забезпечення безпосередньо сприяла зміцненню обороноздатності та боєготовності ЗС.

Процес перегляду бюджетних асигнувань з урахуванням військових потреб є критично важливим кроком в оцінці фінансової основи системи СЕЗБ ЗС України. Аналіз ефективності механізмів розподілу коштів у системі економічного забезпечення дає змогу зрозуміти, наскільки ефективно використовуються ресурси у будівництві та утриманні ЗС України. Цей аналіз базується на наборі критеріїв, що включає повноту та своєчасність фінансування різних програм і планів. Вивчаючи ці аспекти, стає можливим визначити сфери, де механізми розподілу можна вдосконалити для підвищення загальної ефективності системи економічної підтримки. А вивчення прозорості та підзвітності фінансової звітності в системі підтримки економіки має важливе значення для збереження суспільної довіри та забезпечення ефективного використання ресурсів. Прозорість у цьому контексті означає забезпечення

повного розкриття фінансової інформації, пов'язаної з функціонуванням сектору безпеки та оборони [7–9].

Постановка проблеми

Проблематика необхідності побудови системи показників оцінювання ефективності функціонування СЕЗБ ЗС України полягає у потребі та розробці комплексної бази, яка б могла точно оцінити результативність забезпечення ЗС України. Ця система показників має вирішальне значення для оцінювання ефективності, продуктивності та загального успіху СЕЗБ у досягненні своїх цілей. Щоб ефективно вирішити цю проблему, важливо враховувати різні ключові показники ефективності, які можуть надати цінну інформацію про діяльність СЕЗБ. Ця система показників має бути здатною вимірювати ефективність, прозорість та вплив фінансових ресурсів, що виділяються на військовий сектор. Одним із ключових аспектів, який слід враховувати при розробці цих показників, є розподіл бюджетних коштів. Важливо оцінити, наскільки ефективно ці кошти використовуються для оснащення та модернізації ЗС, а також для забезпечення особового складу, що передбачає аналіз довгострокового фінансового планування та управління ресурсами, щоб забезпечити адекватне фінансування військового сектору не лише зараз, але й у майбутньому. Прозорість – ще один критичний фактор, який слід включити до системи показників. Оцінка того, наскільки прозоро розподіляються, витрачаються та перевіряються кошти, є важливою для забезпечення підзвітності та запобігання корупції в оборонному секторі.

Результати

Сукупність показників для результатів оцінювання функціонування СЕЗБ ЗС України можна умовно поділити на три групи: вхідні, внутрішні та вихідні. Кожна з груп також поділяється на дві підгрупи – це показники, які задаються та показники, які розраховуються.

У групі вхідних показників, до показників, які розраховуються, належать величин внеску: γ_d – d -го елементу в загальному показнику функціонування СЕЗБ ЗС України; λ_k – k -го завдання в загальний показник функціонування СЕЗБ ЗС України за d -ою складовою ($H d$). Розрахунок цих показників здійснюється методом експертного опитування, порядок його проведення визначатися особою, яка буде приймати рішення щодо достовірності результатів оцінювання функціонування СЕЗБ ЗС України [11–12].

До вхідних показників, що задаються, тобто показників, які є результатами виконання плану належать: T – час функціонування СЕЗБ ЗС України (оцінювання може проводитися і за окремі періоди виконання (наприклад, квартално) з метою ефективного коригування подальшого виконання плану; D ($d = \overline{1, D}$) – кількість напрямків СЕЗБ ЗС України, які будуть оцінюватися (рішення щодо кількості напрямків, які будуть оцінюватися повинні прийматися особою, що буде очолювати групу формування загальних результатів функціонування СЕЗБ ЗС України); M ($k = \overline{1, M}$) – кількість завдань в d -ій складовій СЕЗБ ЗС України, які будуть оцінюватися, повинна визначатися відповідальними за напрямками особами на основі пропозицій; N_k – кількість заходів в k -му завданні d -ої складової, які будуть оцінюватися, визначаються керівниками завдань; $w_{kj}^{план}$, $w_{kj}^{факт}$ – плановані та фактичні результати виконання j -го заходу k -го завдання d -ої складової, визначаються на основі інформації звітів (річних, кварталних) щодо досягнутих цільових показників виконання j -го заходу (одиниць, тон (кг), осіб, відсотків, об'єктів тощо); $c_{kj}^{план}$, $c_{kj}^{факт}$ – планові та фактичні результати фінансування заходів k -го завдання d -ої складової, визначаються на основі інформації звітів щодо фінансового забезпечення функціонування СЕЗБ ЗС України; $t_{kj}^{план}$, $t_{kj}^{факт}$ – планові та фактичні строки (періоди) фінансування заходів протягом періоду T (додаткова інформація,

яка повинна зазначатися у звітах та розкривати своєчасність фінансового забезпечення заходів); $E_{kj}^{1 \min}$, $E_{kj}^{2 \text{необ}}$, $E_{kj}^{3 \text{необ}}$ – умови оцінювання ефективності виконання заходів за 1-м, 2-м та 3-м критерієм (для кожного із заходів).

Ці умови формують вимоги до критеріїв, за якими оцінюється ефективність виконання того чи іншого заходу. Основними критеріями оцінювання результатів функціонування СЕЗБ ЗС України визначено:

1-ий критерій – оцінка виконання заходу за цільовим ефектом

$$E_{kj}^1 = w_{kj}^{\text{факт}} / w_{kj}^{\text{план}}; \quad (1)$$

2-ий критерій – оцінка за воєнно-економічним ефектом

$$E_{kj}^2 = \left(w_{kj}^{\text{факт}} / c_{kj}^{\text{факт}} \right) / \left(w_{kj}^{\text{план}} / c_{kj}^{\text{план}} \right); \quad (2)$$

3-ій критерій – оцінка за економічним ефектом

$$E_{kj}^3 = \left(c_{kj}^{\text{факт приб}} / c_{kj}^{\text{факт витр}} \right) / \left(c_{kj}^{\text{план приб}} / c_{kj}^{\text{план витр}} \right), \quad (3)$$

де $c_j^{\text{приб}}$ – показник прибутку (економії) коштів від реалізації j -го заходу;
 $c_j^{\text{витр}}$ – показник необхідних витрат для реалізації j -го заходу.

Формуються умови виконання заходу під час планування та можуть уточнюватися безпосередньо перед початком оцінювання. Умова виконання заходів за 1-м та 3-м критеріями $E_{kj}^{1 \min}$, $E_{kj}^{3 \text{необ}}$ характеризують мінімальну межу результату. Умови за 2-м критерієм $E_{kj}^{2 \text{необ}}$, характеризуються інтервалом між необхідним та одиничним результатом їх виконання.

N_{kj}^1 , N_{kj}^2 , N_{kj}^3 – кількість заходів в кожному завданні, які оцінюються за 1-м, 2-м та 3-м критеріями, визначаються залежно від характеру очікуваного результату виконання заходу.

Внутрішні показники оцінювання це – розрахункові величини, які допомагають сформулювати загальні оцінки ступенів виконання кожного із завдань:

E_{kj}^1 , E_{kj}^2 , E_{kj}^3 – оцінки ефективності виконання заходів k -го завдання d -го елемента за 1-м, 2-м та 3-м критеріями відповідно до визначених кожному із заходів критеріїв оцінювання. Порівняння отриманих оцінок із умовами виконання кожного із заходів розподіляє заходи за групами ($i=1, 2, 3$), що характеризують ступінь виконання заходу. Наприклад, ($i=1$ – група виконаних заходів; $i=2$ – група недовиконаних заходів; $i=3$ – група невиконаних).

Для 1-го та 3-го критеріїв умови виконання заходу мають такий вигляд: $E_{kj1}^1 \geq 1$, $E_{kj1}^3 \geq 1$ – захід виконаний; $E_{kj2}^{1 \min} \leq E_{kj2}^1 < 1$, $E_{kj2}^{3 \min} \leq E_{kj2}^3 < 1$ – захід недовиконаний; $0 \leq E_{kj3}^1 < E_{kj3}^{1 \min}$, $0 \leq E_{kj3}^3 < E_{kj3}^{3 \min}$ – захід невиконаний.

Для 2-го критерію: $E_{kj1}^2 \geq E_{kj}^{2 \text{необ}}$ – захід виконаний; $1 \leq E_{kj2}^2 < E_{kj}^{2 \text{необ}}$ – захід недовиконаний; $0 \leq E_{kj3}^2 < 1$ – захід не виконаний; N_{k1} , N_{k2} , N_{k3} – кількості заходів в кожній із груп (виконаних, недовиконаних, невиконаних) k -го завдання d -го напрямку, формуються внаслідок розподілу заходів окремо для кожного завдання.

Рисунок 1 – Система показників оцінювання ефективності функціонування СЕЗБ ЗС України

Єдиними внутрішніми показниками, що задаються є K_{k1} , K_{k3} – це коефіцієнти виконання визначеної кількості заходів в першій та третій групі $N_{kj(1,3)}^1, N_{kj(1,3)}^2, N_{kj(1,3)}^3$ k -го завдання d -го елемента за 1-м, 2-м та 3-м критеріями. У Методиці визначено ці коефіцієнти як:

$$N_{kj1} \rightarrow K_{k1} = 1 \text{ та } N_{kj3} \rightarrow K_{k3} = 0. \quad (4)$$

Особа, яка керує роботою групи оцінювання залежно від змісту заходів та ступенів їх виконання може ці коефіцієнти змінювати, але вони не повинні досягати величини умови недовиконання заходу $K_{k2}^1, K_{k2}^2, K_{k2}^3$. $K_{k2}^1, K_{k2}^2, K_{k2}^3$ – середні коефіцієнти недовиконання заходів другої групи $N_{kj2}^1, N_{kj2}^2, N_{kj2}^3$ k -го завдання d -го елемента за 1-м, 2-м та 3-м критеріями: за 1-м та 3-м критерієм середній коефіцієнт недовиконання оцінюваних N_{kj2}^1, N_{kj2}^3 заходів за другою групою визначається як:

$$K_{k2}^{1(3)} = \sum_j E_{kj2}^{1(3)} / N_{k2}^{1(3)}, \quad (5)$$

за 2-м критерієм середній коефіцієнт недовиконання оцінюваних N_{kj2}^2 заходів за другою групою визначається як:

$$K_{k2}^2 = \left(\sum_j (E_{kj2}^2 - 1) / E_{kj2}^{2\text{необх}} - 1 \right) / N_{k2}^2. \quad (6)$$

K_{k2} – середній коефіцієнт недовиконання заходів k -го завдання d -го елемента для 2-ї групи розраховується як середньоарифметичне між середніми коефіцієнтами недовиконання заходів за 1-м (K_{k2}^1), 2-м (K_{k2}^2) та 3-м (K_{k2}^3) критеріями:

$$K_{k2} = (K_{k2}^1 + K_{k2}^2 + K_{k2}^3) / 3. \quad (7)$$

Формування трьох груп заходів різних за ступенями ефективності їх виконання викликає потребу у інтеграції їх в єдиний показник ефективності виконання завдання, що спонукає до розрахунку допоміжних внутрішніх показників таких як: $\alpha_{k1}, \alpha_{k2}, \alpha_{k3}$ – величини внеску заходів i -ої групи в показник оцінки ефективності виконання k -го завдання за d -им елементом. Ці показники розраховуються методом експертного опитування групою компетентних експертів із залученням керівників завдань. Величини цих коефіцієнтів є функціями від наповнення груп відповідними заходами.

Останніми внутрішніми показниками є показники, які допомагають оцінити ефективність функціонування СЕЗБ ЗС України із врахуванням впливу факторів недофінансування та аритмічності (своєчасності) їх фінансування. G_{kj} – показник повноти фінансування j -го заходу k -го завдання d -го елемента, розраховується як:

$$G_{kj} = c_{kj}^{\text{факт}} / c_{kj}^{\text{план}}, \quad G_{kj} \geq 1 \text{ або } G_{kj} \leq 1, \quad (8)$$

цей показник є допоміжним та здійснює вплив на оцінки ефективності виконання заходів за 1-м та 3-м критеріями, в оцінці ефективності за другим критерієм він врахований вже в самому критерії.

Z_{kj} – показник повноти фінансування j -го заходу k -го завдання d -го елемента, розраховується як:

$$Z_{kj}(t) = t_{kj}^{\text{план}} / t_{kj}^{\text{факт}}, \quad (Z_{kj}(t) \leq 1). \quad (9)$$

де $t_{kj}^{\text{план}}$, $t_{kj}^{\text{факт}}$ – плановий та фактичний час отримання коштів на виконання заходу відповідно до періоду його виконання.

Оцінка ефективності за 1-м, 2-м та 3-м критерієм із урахуванням показників (факторів) повноти та своєчасності фінансування заходів буде розраховуватися як:

$$E_{kj}^{1(3)} = E_{kj}^{1(3)} / G_{kj} Z_{kj}, \quad E_{kj}^2 = E_{kj}^2 / Z_{kj}. \quad (10)$$

Аналогічно формулам (4 – 7) повинні перераховуватися коефіцієнти недовиконання заходів, тобто в результаті врахування показників повноти та своєчасності фінансування заходів недовиконані або невиконані заходи можуть перейти до груп виконаних чи недовиконаних та навпаки. Останньою групою в системі показників є вихідні показники, тобто проміжні та кінцеві результати оцінювання.

До показників, які задаються, належать: $H_{необ\ d}$ – необхідний результат виконання завдань за d -м елементом, характеризує очікувану ефективність реалізації завдань та заходів за цим напрямком. Може задаватися як окреме значення (порог), як проміжок або як шкала оцінювання; $Z_{зах\ прогн}$ – прогнозний (необхідний) показник функціонування СЕЗБ ЗС України; Z_1, Z_2, Z_3, Z_4, Z_5 – показники шкали оцінювання функціонування СЕЗБ ЗС України визначаються експертами або особою, яка приймає рішення, з врахуванням навколишньої обстановки функціонування СЕЗБ ЗС України.

До розрахункових вихідних показників належать: W_k, W'_k – оцінка ефективності виконання k -го завдання d -го елементу без урахування повноти та своєчасності фінансування заходів цього завдання:

$$W_k^d = (\alpha_{k1} + \alpha_{k2}) \sum_{i=1}^3 K_{ki} (N_{ki} / N_k), \quad (11)$$

та з їх урахуванням:

$$W_k^d = (\alpha'_{k1} + \alpha'_{k2}) \sum_{i=1}^3 K'_{ki} (N'_{ki} / N_k). \quad (12)$$

H_d, H'_d – загальна оцінка ефективності виконання завдань за d -м елементом без урахування повноти та своєчасності фінансування заходів:

$$H_d = \sum_{k=1}^M \lambda_k W_k = \sum_{k=1}^M \lambda_k [(\alpha_{k1} + \alpha_{k2}) \sum_{i=1}^3 K_{ki} (N_{ki} / N_k)], \quad (13)$$

та з їх урахуванням:

$$H'_d = \sum_{k=1}^M \lambda_k W'_k = \sum_{k=1}^M \lambda_k [(\alpha'_{k1} + \alpha'_{k2}) \sum_{i=1}^3 K'_{ki} (N'_{ki} / N_k)]. \quad (14)$$

$Z_{зах}, Z'_{зах}$ – загальна оцінка ефективності функціонування СЕЗБ ЗС України без урахування повноти та своєчасності фінансування заходів:

$$Z_{зах} = \sum_{d=1}^D \gamma_d (H_d / H_{необ\ d}), \quad (15)$$

та з їх урахуванням:

$$Z'_{зах} = \sum_{d=1}^D \gamma_d (H'_d / H_{необ\ d}). \quad (16)$$

Визначена сукупність показників є логічною послідовністю інтеграції різних за розмірностями величин в загальні безрозмірні показники ефективності виконання заходів, завдань СЕЗБ ЗС України за різними елементами з метою формування загальної оцінки ефективності функціонування СЕЗБ ЗС України.

Метод оцінювання результатів виконання заходів функціонування СЕЗБ ЗС України (далі – Метод оцінювання) призначений для визначення порядку та змісту проведення розрахунків щодо оцінювання ефективності виконання заходів та завдань плану за його напрямками, а також СЕЗБ ЗС України у цілому за визначений період, з метою формування практичних рекомендацій щодо обґрунтованого коригування результатів виконання та обсягів фінансування завдань і заходів СЕЗБ ЗС України на наступний плановий період.

Загальна оцінка ефективності функціонування СЕЗБ ЗС України функціонально залежить від стану реалізації запланованої мети за кожним елементом, у свою чергу, результати за

елементом залежать від рівнів виконання завдань, які входять до їх складу, а рівень виконання завдань залежать від результатів виконання кожного окремого заходу в завданні.

Головне завдання Методу оцінювання полягає у кількісному оцінюванні ефективності виконання заходів та завдань СЕЗБ ЗС України за її елементами, а також СЕЗБ ЗС України у цілому. При цьому, під час оцінювання обов'язково повинні враховуватися обсяги витрат різнорідних ресурсів в вартісному еквіваленті та розраховуватися показники оцінки ефективності їх використання за плановий період.

Метою такого оцінювання є детальний аналіз виконання заходів СЕЗБ ЗС України та оцінювання ефективності витрачання бюджетних коштів на них, з метою підвищення ефективності виконання заходів та витрачання фінансових ресурсів, а також підвищення обґрунтованості управлінських рішень щодо коригування СЕЗБ ЗС України.

Іншими завданнями Методу оцінювання є: визначення ефективності виконання заходів і завдань СЕЗБ ЗС України за його елементами та СЕЗБ ЗС України у цілому, із урахуванням впливу факторів недофінансування та аритмічності фінансування; визначення ступеня досягнення запланованої мети, виконання заходів, завдань та плану в цілому; виявлення факторів, що перешкоджають виконанню заходів, завдань та досягненню запланованих результативних показників СЕЗБ ЗС України (недофінансування, аритмічність фінансування, якість складання документа); визначення характеру та змісту рекомендацій щодо обґрунтованого коригування показників СЕЗБ ЗС України на наступні планові періоди; підвищення ефективності функціонування СЕЗБ ЗС України на наступний плановий період; підвищення ефективності управління розвитком ЗС України на основі обґрунтованості управлінських рішень щодо коригування СЕЗБ ЗС України на наступні планові періоди.

Під показником ефективності виконання СЕЗБ ЗС України розуміється загальний сумарний показник оцінок результатів виконання усіх завдань за елементами СЕЗБ ЗС України на визначений період часу із урахуванням величин внеску напрямків у загальну оцінку ефективності виконання плану в цілому.

Під показником ефективності виконання завдань за елементом розуміється сумарний показник оцінок ефективності виконання його завдань із урахуванням величин внеску завдань в загальну оцінку за елементом.

Під показником ефективності виконання заходу СЕЗБ ЗС України розуміється відносний показник фактичних та планових результатів виконання заходу оцінених за відповідними критеріями.

Результатами виконання завдання є кількісні або якісні показники виконання заходів СЕЗБ ЗС України.

Результатами фінансування заходу вважається показник обсягів витрачених бюджетних коштів на виконання того чи іншого заходу.

Під показником повноти фінансування заходу СЕЗБ ЗС України розуміється відносний показник фактичних витрат на захід до визначених планом.

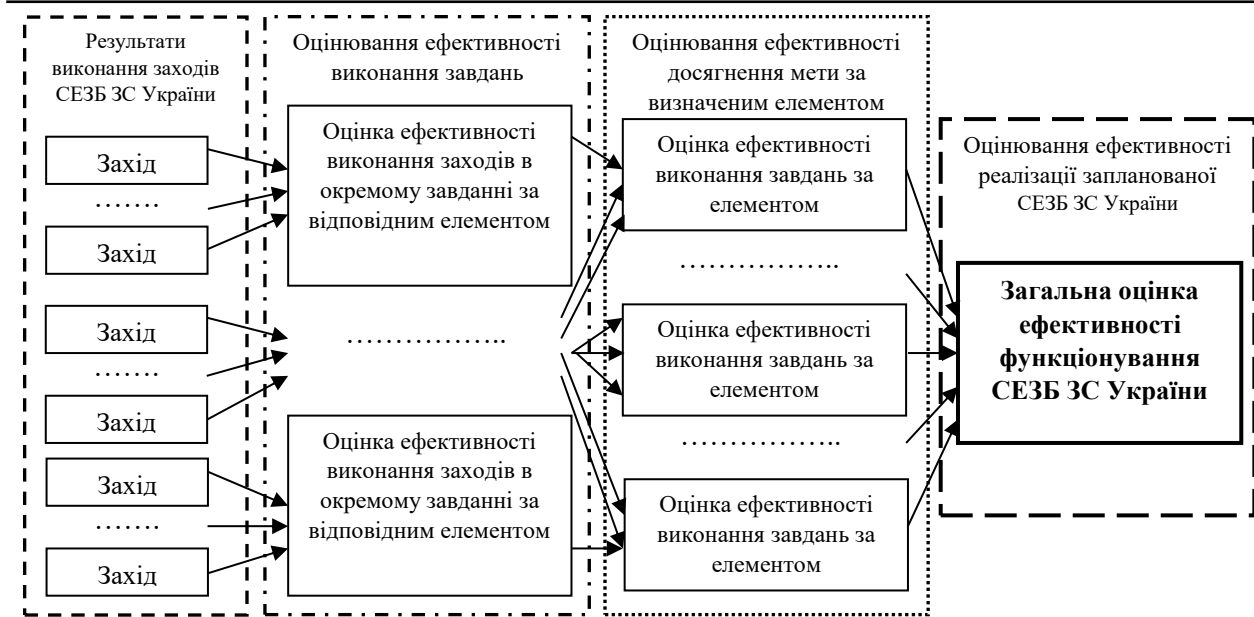

Рисунок 2 – Порядок формування загальної оцінки ефективності функціонування СЕЗБ ЗС України

Під показником своєчасності фінансування заходів розуміється відносний показник запланованих термінів фінансування заходу до фактичних строків виділення бюджетних коштів на виконання заходу.

Повна структурно-логічна побудова Методу оцінювання наведена на рис. 3.

Метод складається з чотирьох взаємопов'язаних етапів, кожен із яких має чітко визначену блоково-ієрархічну побудову. Кожен блок являє собою перелік аналітичних або математичних операцій з метою визначення необхідних для подальшого розрахунку показників, що характеризують результат оцінювання відповідно до ієрархічності формування оцінок.

Етап 1 – це етап уточнення напрямків, завдань та заходів СЕЗБ ЗС України на час проведення оцінювання ефективності її функціонування. Результатами розрахунків цього етапу є уточненні переліки напрямків, завдань та заходів, які будуть оцінюватися, а також величини внеску k -го завдання в показник оцінки виконання заходів за d -м елементом (λ_1^d) та величин внеску виконання заходів d -го напрямку в загальний показник оцінки виконання СЕЗБ ЗС України у цілому (γ_d). Другим результатом першого етапу є визначення фактичних результатів виконання заходів, які будуть оцінюватися, та уточнення очікуваних планових результатів за кожним j -м заходом k -го завдання d -го елементу СЕЗБ ЗС України. Крім того, уточненими даними цього етапу є показники очікуваних результатів ефективності виконання завдань за d -ми елементами $H_{необ\ d}$, які оцінюються, та прогнозої (очікуваної) ефективності виконання СЕЗБ ЗС України у цілому $Z_{ПУР\ прогн}$.

Етап 2 – це етап визначення (уточнення) критеріїв та умов оцінювання результатів виконання заходів за цими критеріями. Результатами цього етапу розподіл заходів за критеріями оцінювання ефективності їх виконання, а також уточнення умов оцінювання результатів виконання заходу. Визначені умови оцінювання результатів виконання заходів дозволяють сформулювати в кожному k -му завданні за d -м елементом СЕЗБ ЗС України три групи заходів: виконані, недовиконані та невиконані.

Етап 3 – є головним етапом проведення розрахунків, тому що кінцевим результатом цього етапу є формування загальних оцінок ефективності виконання заходів кожного k -го завдання за кожним d -м елементом ПУР (W_k^d). Ця оцінка формується також за умови

врахування впливу факторів повноти та своєчасності фінансування кожного окремого заходу (W_k^d). Проміжними результатами цього етапу є кількості заходів за групами повноти їх виконання $N_{kj}^1, N_{kj}^2, N_{kj}^3$, коефіцієнти недовиконання заходів за другою групою за кожним із трьох визначених критеріїв $K_{k2}^1, K_{k2}^2, K_{k2}^3$ та середній коефіцієнт недовиконання заходів другої групи для кожного k-го завдання d-го елементу СЕЗБ ЗС України, а також показники внеску заходів кожної з груп $\alpha_{k1}, \alpha_{k2}, \alpha_{k3}$ в загальну оцінку ефективності виконання k-го завдання d-го елементу СЕЗБ ЗС України.

Етап 4 – є узагальнюючим етапом, тому що за попередньо отриманими результатами розрахунків формуються загальні оцінки ефективності виконання СЕЗБ ЗС України за напрямками та загальна оцінка ефективності функціонування СЕЗБ ЗС України взагалі. Ця оцінка визначається як із врахуванням впливу факторів повноти та своєчасності фінансування заходів СЕЗБ ЗС України так і без, з метою з'ясування розбіжностей в плануванні якщо невірно враховані ці фактори.

Порівняння розрахованої оцінки ефективності функціонування СЕЗБ ЗС України з показниками очікуваних результатів ефективності виконання заходів та завдань за елементами СЕЗБ ЗС України у цілому, дозволяють оцінити ефективність її виконання. Загальним результатом цього етапу є оцінка рівня виконання СЕЗБ ЗС України за визначеною експертним методом шкалою оцінювання, адекватної умовам в яких відбувалося виконання оцінювання СЕЗБ ЗС України.

Логічним наслідком проведення оцінювання виконання СЕЗБ ЗС України є формування підґрунтя для прийняття обґрунтованих рішень щодо формування та коригування змісту СЕЗБ ЗС України для наступного планового періоду, а також розподілу (перерозподілу) ресурсів за заходами, завданнями, елементами СЕЗБ ЗС України з метою формування обґрунтованих вимог до її виконання на наступний термін.

Метод оцінювання враховує специфіку функціонування СЕЗБ ЗС України та її кінцевих результатів через показники оцінки ефективності виконання СЕЗБ ЗС України за різними за змістом критеріями: військовим (цільовим), воєнно-економічним та економічним.

Оцінка ефективності виконання заходів здійснюється тільки за притаманним відповідному заходу критерієм, з подальшою інтеграцією окремих оцінок в загальні оцінки ефективності виконання окремих завдань за визначеним напрямком.

Також специфічною особливістю Методу є те, що його використання дає можливість отримати як окремі оцінки ефективності виконання завдань за елементами так і загальну оцінку ефективності функціонування СЕЗБ ЗС України у цілому.

Ефективне коригування діючої СЕЗБ ЗС України може відбуватися, якщо розроблений Метод оцінювання буде застосовуватися для щорічного, або у визначений момент часу, оцінювання ефективності функціонування СЕЗБ ЗС України за досягнутими на час оцінювання результатами виконання завдань та заходів за елементами із врахуванням впливу факторів повноти та своєчасності фінансування на їх виконання.

Періодичне оцінювання ефективності виконання діючої СЕЗБ ЗС України повинно бути обов'язковою процедурою в системі оборонного планування.

Стабільність та обґрунтованість прийнятих на основі результатів оцінювання рішень безпосередньо залежать від достовірності та інформативності отриманих результатів оцінювання ефективності виконання заходів та завдань за елементами.

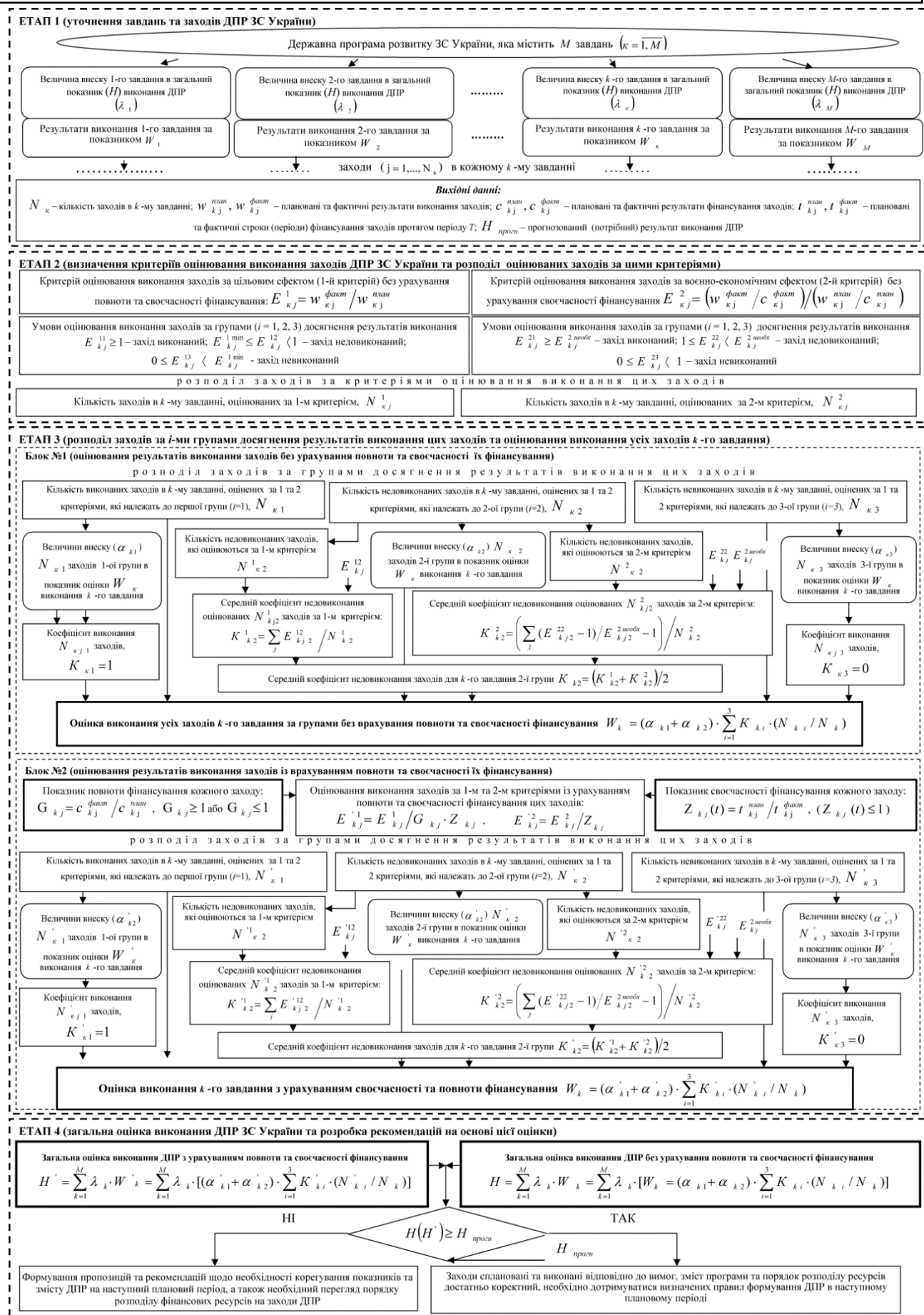

Рисунок 3 – Метод оцінювання ефективності функціонування СЕЗБ ЗС України

Результати в свою чергу, залежать від:

- правильності визначення фактичних результатів виконання та фінансування СЕЗБ ЗС України; повноти інформації щодо своєчасності фінансування;
- повноти та реальності визначених прогнозних (очікуваних) результатів виконання заходів, завдань за елементами СЕЗБ ЗС України у цілому.

Висновки

Новизною цього методу є те, що на відміну від існуючого порядку оцінювання виконання заходів СЕЗБ:

для підвищення достовірності одержуваних результатів у методі запропоновано здійснювати оцінювання ефективності виконання завдань та СЕЗБ ЗС України в цілому з урахуванням важливості заходів в завданнях та завдань у ній;

оцінку ефективності виконання заходів пропонується здійснювати за рівнями їх виконання відповідно до заданих умов, та групувати заходи в завданнях за ступенем досягнення запланованого результату, для чого необхідно уведення поняття «частково виконані» заходи, на відміну від існуючого порядку «виконані», «невиконані»;

для відображення впливів факторів повноти та своєчасності фінансування заходів, пропонується оцінювання ефективності виконання завдань здійснювати як з урахуванням так без урахуванням зазначених характеристик фінансування з метою порівняння отриманих оцінок ефективності та прийняття рішень щодо необхідності подальшого коригування СЕЗБ ЗС України на наступний період.

Фінансування

Це дослідження не отримало конкретної фінансової підтримки.

Конкуруючі інтереси

Автори заявляють, що у них немає конкуруючих інтересів.

Список використаних джерел

1. Про нарощування спроможностей сил оборони. Указ Президента України від 6 лютого 2024 року №51/2024. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/512024-49625>
2. Анатомія російсько-українського конфлікту (2014–2022 рр.) в епоху гібридних війн. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/node/5937>.
3. Хомчак, Р. Б., Семененко, О. М., Бокій, В. Г., Трегубенко, С. С., & Москаленко, І. В. (2019). Аналіз та оцінка воєнно-економічних умов розвитку збройних сил країн світу та України. Зб. наук. пр. ЦНДІ ЗС України, 5 (92), С. 91–109.
4. Хомчак, Р. Б., Семененко, О. М., Бокій, В. Г., Шуляк, П. І., & Семененко, Л. М. (2020). Методичний підхід до прогнозування розвитку спроможностей Збройних Сил України на середньо- та довгострокову перспективу. Зб. наук. пр. ЦНДІ ЗС України, 1 (92), С. 6–18.
5. Tesnikov O. (2023). Integral assessment of the efficiency of the functioning of the armed forces of Ukraine. *The collection of scientific works of the National Academy of the National Guard of Ukraine*. Vol. 2, no. 42. P. 107–112. <https://doi.org/10.33405/2409-7470/2023/2/42/293390>
6. Семененко О. (2022). Рекомендації щодо оцінювання та прогнозування приросту рівня спроможностей Збройних Сил України з урахуванням достатності фінансування. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ імені Івана Черняхівського. 2022. С. 60–67. <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2021-3-73/60-67>
7. Про Концепцію економічної та господарської діяльності Збройних Сил України в сучасних

умовах: Указ Президента України від 19.04.2009 р. № 353/97: станом на 5 груд. 2009 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/353/97#Text>

8. Довгань В., Нестеров О. (2022). Концептуальні засади використання економічного аналізу при оцінці ефективності функціонування військової логістичної системи. *Наукові перспективи (Naukovi perspektivi)*. 2022. № 9(27). [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-9\(27\)-81-91](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-9(27)-81-91)
9. Nakonechnyi O. V. (2019). Інтегральний показник оцінки ефективності системи логістичного забезпечення сил оборони держави. *Системи управління, навігації та зв'язку. Збірник наукових праць*. 2019. Т. 6, № 58. С. 71–74. <https://doi.org/10.26906/sunz.2019.6.071>
10. Про Концепцію оборони та будівництва Збройних Сил України: Постанова Верхов. Ради України від 11.10.1991 р. № 1659-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1659-12#Text>
11. Семененко, О., & Скуріневська, Л. (2023). Показники та критерії оцінки ефективності системи управління оборонними ресурсами сектору безпеки і оборони України (структура, зміст). *Social development and Security*, 13 (2), 112–128. <https://doi.org/10.33445/sds.2023.13.2.10>
12. Розробка рекомендацій щодо воєнно-економічного обґрунтування завдань і заходів розвитку Збройних Сил України. (2018). Звіт про НДР шифр "Розподіл-ОП" (заклучн.). Керівн. Павловський О. В. Відп. викон. Семененко О. М. Виконавці Бокій В. Г. та ін. ЦНДІ ЗС України, 120 с. № ДР 0117U001645.

References

1. On increasing the capabilities of the defense forces. Decree of the President of Ukraine dated February 6, 2024 No. 51/2024. Available from : <https://www.president.gov.ua/documents/512024-49625>
2. Anatomy of the Russian-Ukrainian conflict (2014–2022) in the era of hybrid wars. Available from : <http://www.nbuv.gov.ua/node/5937>.
3. Khomchak, R.B., Semenenko, O.M., Bokii, V.G., Tregubenko, S.S., & Moskalenko, I.V. (2019). Analysis and evaluation of the military and economic conditions for the development of the armed forces of the countries of the world and Ukraine. *Coll. of science pr. TsNDI of the Armed Forces of Ukraine*, 5 (92), pp. 91–109.
4. Khomchak, R.B., Semenenko, O.M., Bokii, V.G., Shulyak, P.I., & Semenenko, L.M. (2020). A methodical approach to forecasting the development of the capabilities of the Armed Forces of Ukraine in the medium and long term. *Coll. of science pr. TsNDI of the Armed Forces of Ukraine*, 1 (92), pp. 6–18.
5. Tesnikov O. (2023). Integral assessment of the efficiency of the functioning of the armed forces of Ukraine. *The collection of scientific works of the National Academy of the National Guard of Ukraine*. Vol. 2, no. 42. P. 107–112. <https://doi.org/10.33405/2409-7470/2023/2/42/293390>
6. Semenenko O. (2022). Recommendations for assessing and forecasting the increase in the level of capabilities of the Armed Forces of Ukraine, taking into account the adequacy of funding. *A collection of scientific works of the Center for Military and Strategic Studies of Ivan Chernyakhovsky National University*. 2022. P. 60–67. <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2021-3-73/60-67>
7. On the Concept of economic and economic activity of the Armed Forces of Ukraine in modern conditions: Decree of the President of Ukraine dated April 19, 2009 No. 353/97: as of December 5, 2009. Available from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/353/97#Text>
8. Dovgan V., Nesterov O. (2022). Conceptual principles of the use of economic analysis in assessing the effectiveness of the operation of the military logistics system. *Scientific perspectives (Naukovi perspektivii)*. 2022. No. 9(27). [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-9\(27\)-81-91](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-9(27)-81-91)
9. Nakonechnyi O. V. (2019). An integral indicator of the evaluation of the effectiveness of the system of

logistical support of the state defense forces. Control, navigation and communication systems. *Collection of scientific papers*. 2019. Vol. 6, No. 58. P. 71–74. <https://doi.org/10.26906/sunz.2019.6.071>

10. On the Concept of Defense and Construction of the Armed Forces of Ukraine: Resolution Verkhov. of the Council of Ukraine dated October 11, 1991 No. 1659-XII. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1659-12#Text>
11. Semenenko, O., & Skurinevska, L. (2023). Indicators and criteria for evaluating the effectiveness of the defense resource management system of the security and defense sector of Ukraine (structure, content). *Social development and security*, 13 (2), 112–128. <https://doi.org/10.33445/sds.2023.13.2.10>
12. Development of recommendations regarding the military-economic substantiation of tasks and measures for the development of the Armed Forces of Ukraine. (2018). Report on the GDR code "Distribution of OP" (final). Manager Pavlovsky O. V. Answer. executed Semenenko O. M. Executors Bokii V. G. and others. Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine, 120 p. No. DR 0117U001645.